

Position Paper Bijeenkomst decentrale rekenkamers, 9 oktober 2019
Vaste Kamercommissie Binnenlandse Zaken

Peter Castenmiller

In mijn position paper concentreer ik mij op de vraag "Wat is er nodig om decentrale rekenkamers sterk en onafhankelijk van de raad te laten functioneren? Zijn daar criteria voor? Worden er knelpunten ervaren en zo ja, welke? Welke maatregelen kunnen worden genomen om deze knelpunten weg te nemen?" In de beantwoording van die vraag maak ik gebruik van zowel de veelzijdige praktijkervaringen die ik met decentrale rekenkamers heb opgedaan, als mijn wetenschappelijk onderzoek naar het functioneren van het decentrale bestuur. In mijn bijdrage gebruik ik in het algemeen de term rekenkamers, als verzamelbegrip voor alle varianten die er kunnen bestaan voor de inrichting en samenstelling van de rekenkamerfunctie binnen gemeenten of provincies. Aan het einde van mijn paper kom ik daar kort op terug.

Decentrale rekenkamers richten zich in hun activiteiten primair op de gemeenteraad. Over het algemeen is het de ambitie van de rekenkamers om zich te positioneren als bondgenoot van de raad. Deze ambitie krijgt invulling door het verwerven, bewerken en verstrekken van informatie aan de gemeenteraad, zodat de gemeenteraden hun kaderstellende en controlerende verantwoordelijkheden beter kunnen waarmaken.

De huidige de positie van rekenkamers binnen het decentrale bestuur is betrekkelijk marginaal. Ik ervaar daarvoor verschillende oorzaken.:

- De in de wet vastgelegde opdracht aan rekenkamers is als volgt geformuleerd (Artikel 182 Gemeentewet): "De rekenkamer onderzoekt de doelmatigheid, de doeltreffendheid en de rechtmatigheid van het door het gemeentebestuur gevoerde bestuur." In de praktijk leiden vele personen die actief zijn in het decentrale bestuur uit deze formulering af dat decentrale rekenkamers zich dienen te beperken tot evaluatieonderzoek, bij voorkeur 'ex-post'. Deze interpretatie beperkt mijns inziens onnodig de meerwaarde die decentrale rekenkamers kunnen hebben in het genereren van kennis en informatie ten behoeve van de besluitvorming door de raad. In het verleden ben ik enkele malen betrokken geweest bij projecten van rekenkamers waarin het geven van een inhoudelijk advies over voorgenomen beleid centraal stond. Juist dergelijke onderzoeken werden door vele raadsleden als zeer positief ervaren, omdat dergelijke onderzoeken hun direct ondersteunen in hun dagelijks werk.
Ik sta op het standpunt dat de huidige formulering van artikel 182 in de Gemeentewet dusdanig aangepast zou moeten worden dat er geen beperkingen worden ervaren in het in brede, adviserende zin voorzien van de gemeenteraad van relevante beleidsinformatie.
- In het algemeen is de controlerende rol van gemeenteraden zwak ontwikkeld. Rekenkamers slagen er te weinig in om deze rol van de gemeenteraad wezenlijk te ondersteunen en te versterken. Het merendeel van de rekenkamers slaagt er op jaarbasis louter in om twee, hooguit drie onderzoeken te presenteren aan de gemeenteraad. Daarmee beperkt hun rol zich toch als die van een 'toevallige voorbijganger' die een enkele keer aanwezig is in de raad, maar die vervolgens ook gauw weer wordt vergeten. Deze omstandigheid draagt er aan bij dat de relatie tussen rekenkamers en raad zwak blijft.
Daarbij komt dat rekenkamers niet tot nauwelijks mogelijkheden hebben om de doorwerking van hun conclusies en aanbevelingen te bewaken en te bevorderen. Louter formeel gezien stopt de betrokkenheid van rekenkamers na het presenteren van de in onderzoek opgedane inzichten aan de raad. Of en welke conclusies en aanbevelingen worden overgenomen is de verantwoordelijkheid van de raad. De verantwoordelijkheid om te bewaken of materieel gevolg wordt gegeven aan de overgenomen conclusies en aanbevelingen is in veel gemeenten niet duidelijk belegd.

Mijns inziens dient het vermogen van rekenkamers wezenlijk te worden versterkt. Dat begint bij het garanderen van een budget dat wezenlijk hoger ligt dan nu in de praktijk het geval is. Maar het betreft ook de bevoegdheden van rekenkamers om de doorwerking van hun conclusies en aanbevelingen te bewaken.

Zoals in de inleiding opgemerkt, heb ik vooralsnog geen onderscheid gemaakt tussen rekenkamers of rekenkamercommissies. Evenmin ben ik ingegaan op mogelijke verschillen tussen rekenkamers die actief zijn in één gemeente of rekenkamers die op regionaal niveau opereren. In mijn praktijk heb ik alle verschillende varianten van rekenkamers ervaringen opgedaan. Voor de twee door mij hierboven genoemde aandachtspunten zijn de inrichting en samenstelling van rekenkamers, naar mijn stellige overtuiging, niet relevant.

Peter Castenmiller is politicoloog en in 2001 gepromoveerd op een studie naar de betrokkenheid van burgers bij het lokaal bestuur. Sinds 1987 is hij in verschillende hoedanigheden betrokken bij onderzoek en advies in het decentraal bestuur, sinds 2005 als adviseur bij PBLQ.

Peter Castenmiller werd in 2005 lid van het bestuur van Rekenkamer van de provincie Zeeland. In 2011 werd hij voorzitter van dit bestuur. De rekenkamer van de provincie Zeeland was ingericht volgens het wettelijk model, met drie onafhankelijke leden. Sinds de zomer van 2018 is hij voorzitter van de Delftse Rekenkamer, een rekenkamer met vijf onafhankelijke leden. Vanaf 2005 verricht hij op jaarbasis in opdracht van een groot aantal rekenkamers of rekenkamercommissie onderzoeken. Onder meer heeft hij in dit verband vier jaar invulling gegeven aan de directeursfunctie van de rekenkamer van de gemeente Rijswijk.

In 2018 heeft hij samen met prof. dr. K. Peters onderzoek gedaan naar de invulling van de kaderstellende en controlerende verantwoordelijkheden door gemeenteraden. Dit rapport is in 2019 verschenen onder de titel 'Om de controle door de raad. (Zie:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/03/31/om-de-controle-door-de-raad>)